

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Afdeling Juridische Zaken
Postbus 40219
8004 DE ZWOLLE

Rotterdam, 7 januari 2016

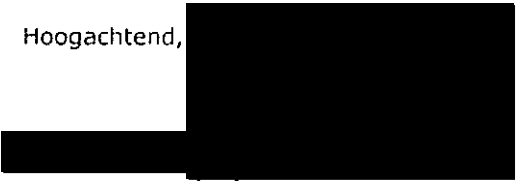
Onderwerp: Pro forma bezwaar Ffw-ontheffing d.d. 27 november 2015 (uw kenmerk FF/75C/2014/0134.toek.jw)

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij stellen ondergetekenden, Nuon Wind Development B.V. en Eneco Wind B.V., pro forma bezwaar in tegen het besluit van de Staatssecretaris d.d. 27 november 2015, welk besluit als **bijlage** aan dit pro forma bezwaarschrift is gehecht.

Wij kunnen ons op nader aan te voeren gronden niet verenigen met het besluit en verzoeken u tot het stellen van een termijn van tenminste zes weken om de gronden van het bezwaar aan te vullen.

Hoogachtend,

Nuon Wind Development B.V.

Eneco Wind B.V.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

Nuon Wind Development B.V.

Postbus 41.920

1009 DC AMSTERDAM

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Postbus 40225
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Kenmerk

FF/75C/2014/0134.toek.jw

Bijlagen

2

Datum 27 november 2015
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer [REDACTED]

Naar aanleiding van uw verzoek van 10 april 2014 en de aanvullingen hierop van 2 september 2014, 4 september 2014, 9 december 2014, 12 december 2014 en 1 juli 2015, geregistreerd onder aanvraagnummer FF/75C/2014/0134, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u ten aanzien van de Bmin variant de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het doden en verwonden van de kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, koperwiek, kramsvogel, lepelaar, merel, smient, spreeuw, visdief, wilde eend, zanglijster en de zilvermeeuw, alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen en verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de rugstreeppad.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Windpark De Slufter', gelegen in de gemeente Rotterdam. Het project betreft de vervanging en opschaling van een bestaand windpark. De werkzaamheden bestaan uit:

- Het slopen van de huidige turbines;
- Het aanleggen van wegen;
- Het aanleggen van kabels en leidingen;
- Het bouwen van twee schakelstations;
- Het bouwen van 17 turbines volgens één van de volgende varianten:
  - Bmin variant
  - Bmax variant
- Het exploiteren van windturbines.

Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de bergeend (*Tadorna tadorna*), blauwborst (*Luscinia svecica*), blauwe reiger (*Ardea cinerea*), boerenzwaluw (*Hirundo rustica*), bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*), bonte strandloper (*Calidris alpina*), boomleeuwerik (*Lullula arborea*), boompieper (*Anthus trivialis*), bonte vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*), bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*), bosruiter (*Tringa glareola*), braamsluiper (*Sylvia curruca*), brandgans (*Branta leucopsis*), brilduiker (*Bucephala clangula*), buizerd (*Buteo buteo*), dodaars (*Tachybaptus ruficollis*), drieteenstrandloper (*Calidris alba*), fitis (*Phylloscopus trochilus*), gaai (*Garrulus glandarius*), gekraagde roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*), gele kwikstaart (*Motacilla flava*), gierzwaluw (*Apus apus*), goudhaan (*Regulus regulus*), goudplevier (*Pluvialis apricaria*), goudvink (*Pyrrhula pyrrhula*), grasmus (*Sylvia communis*), graspieper (*Anthus pratensis*), grauwe gans (*Anser anser*), grauwe vliegenvanger (*Muscicapa striata*), groenling (*Carduelis chloris*), groenpootruiter (*Tringa nebularia*), grote barmsijs (*Carduelis flammea*), grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*), grote lijster (*Turdus viscivorus*), grote mantelmeeuw (*Larus marinus*), grote stern (*Sterna sandvicensis*), grutto (*Limosa limosa*), heggemus (*Prunella modularis*), holenduif (*Columba oenas*), houtduif (*Columba palumbus*), houtsnip (*Scolopax rusticola*), huiszwaluw (*Delichon urbica*), kanoet (*Calidris canutus*), kempiaan (*Philomachus pugnax*), keep (*Fringilla montifringilla*), Kievit (*Vanellus vanellus*), kleine karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*), kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*), kleine plevier (*Charadrius dubius*), kleine rietgans (*Anser brachyrhynchus*), kleine strandloper (*Calidris minuta*), kluut (*Recurvirostra avosetta*), kneu (*Carduelis cannabina*), kokmeeuw (*Larus ridibundus*), kolgans (*Anser albifrons*), koolmees (*Parus major*), koperwiek (*Turdus iliacus*), krakeend (*Anas strepera*), kramsvogel (*Turdus pilaris*), kruisbek (*Loxia curvirostra*), kuifeend (*Aythya fuligula*), lepelaar (*Platalea leucorodia*), meerkoet (*Fulica atra*), merel (*Turdus merula*), middelste zaagbek (*Mergus serrator*), nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*), noordse kwikstaart (*Motacilla flava*), oeverloper (*Tringa hypoleucos*), oeverpieper (*Anthus petrosus*), oeverzwaluw (*Riparia riparia*), paapje (*Saxicola rubetra*), pimpelmees (*Parus caeruleus*), pijlstaart (*Anas acuta*), putter (*Carduelis carduelis*), regenwulp (*Numenius phaeopus*), rietgors (*Emberiza schoeniclus*), rietzanger (*Acrocephalus agricola*), ringmus (*Passer montanus*), roodborst (*Erithacus rubecula*), roodborsttapuit (*Saxicola torquata*), rosse grutto (*Limosa lapponica*), rotgans (*Branta bernicla*), rouwkwikstaart (*Motacilla alba*), scholekster (*Haematopus ostralegus*), sijs (*Carduelis spinus*), slobbeend (*Anas clypeata*), smient (*Anas penelope*), spotvogel (*Hippolais icterina*), spreeuw (*Sturnus vulgaris*), sprinkhaanzanger (*Locustella naevia*), staartmees (*Aegithalos caudatus*), steenloper (*Arenaria interpres*), stormmeeuw (*Larus canus*), tafeleend (*Aythya ferina*), tapuit (*Oenanthe oenanthe*), tjiptjaf (*Phylloscopus collybita*), toendrarietgans (*Anser fabalis*), tuinfluiter (*Sylvia borin*), tureluur (*Tringa totanus*), veldleeuwerik (*Alauda arvensis*), vink (*Fringilla coelebs*), visdief (*Sterna hirundo*), vuurgoudhaan (*Regulus ignicapillus*), waterhoen (*Gallinula chloropus*), waterral (*Rallus aquaticus*), watersnip (*Gallinago gallinago*), wilde eend (*Anas platyrhynchos*), wintertaling (*Anas crecca*), witgat (*Tringa ochropus*), witte kwikstaart (*Motacilla alba*), wulp (*Numenius arguata*), zanglijster

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

(*Turdus philomelos*), zilvermeeuw (*Larus argentatus*), zilverplevier (*Pluvialis squatarola*), zwarte mees (*Parus ater*), zwarte roodstaart (*Phoenicurus ochruros*), zwarte ruiter (*Tringa erythropus*), zwartkop (*Sylvia atricapilla*), alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de rugstreepdad (*Bufo calamita*) en de zandhagedis (*Lacerta agilis*), voor de periode van 1 januari 2018 tot en met 1 januari 2043.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De bergeend, blauwborst, blauwe reiger, boerenzwaluw, bontbekplevier, bonte strandloper, bonte vliegenvanger, boomleeuwerik, boompieper, bosrietzanger, bosruiter, braamsluiper, brandgans, brilduiker, buizerd, dodaars, drieteenstrandloper, fitis, gaai, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, gierzwaluw, goudhaan, goudplevier, goudvink, grasmus, graspieper, grauwe gans, grauwe vliegenvanger, groenling, groenpootruiter, grote barmsijs, grote gele kwikstaart, grote lijster, grote mantelmeeuw, grote stern, grutto, heggenmus, holenduif, houtduif, houtsnip, huiszwaluw, kanoet, keep, kemphaan, kievit, kleine karekiet, kleine mantelmeeuw, kleine plevier, kleine rietgans, kleine strandloper, kluut, kneu, kokmeeuw, kolgans, koolmees, koperwiek, krakeend, kramsvogel, kruisbek, kuifeend, lepelaar, meerkoet, merel, middelste zaagbek, nachtegaal, noordse kwikstaart, oeverloper, oeverpieper, oeverzwaluw, paapje, pijlstaart, pimpelmees, putter, regenwulp, rietgors, rietzanger, ringmus, roodborst, roodborsttapuit, rosse grutto, rotgans, rouwkwikstaart, scholekster, sijs, slobbeend, smient, spotvogel, spreeuw, sprinkhaanzanger, staartmees, steenloper, stormmeeuw, tafeleend, tapuit, tjiftjaf, toendrarietgans, tuinfluiter, tureluur, veldleeuwerik, vink, visdief, vuurgoudhaan, waterhoen, waterral, watersnip, wilde eend, wintertaling, witgat, witte kwikstaart, wulp, zanglijster, zilvermeeuw, zilverplevier, zwarte mees, zwarte roodstaart, zwarte ruiter en de zwartkop zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet. De rugstreepdad en de zandhagedis zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder c, van de Flora- en faunawet en zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd.

Verbodsbepalingen

Op grond van artikel 9 van de Flora- en faunawet is het verboden om beschermde inheemse diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het verboden om nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Beoordeling varianten

Uit de aanvraag blijkt dat er twee mogelijke varianten windturbines wordt overwogen, namelijk de Bmin en Bmax varianten. Er is hierbij door u geen keuze gemaakt welk type gebruikt gaat worden voor windpark De Slufter.

Uit de aangeleverde gegevens blijkt dat de Bmin variant minder slachtoffers veroorzaakt onder vogels. Voor de beoordeling van uw aanvraag gaan wij er dan ook vanuit dat u deze variant zult kiezen.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer:
FF/75C/2014/0134

Afwijzing artikel 9 van de Flora- en faunawet met betrekking tot vogels

U heeft ontheffing aangevraagd voor de volgende vogelsoorten: bergeend, blauwborst, blauwe reiger, boerenzwaluw, bontbekplevier, bonte strandloper, boomleeuwerik, boompieper, bonte vliegenvanger, bosrietzanger, bosruiter, braamsluiper, brandgans, brilduiker, buizerd, dodaars, drieteenstrandloper, fitis, gaai, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, gierzwaluw, goudhaan, goudplevier, goudvink, grasmus, graspieper, grauwe gans, grauwe vliegenvanger, groenling, groenpootruiter, grote barmsijs, grote gele kwikstaart, grote lijster, grote mantelmeeuw, grote stern, grutto, heggenmus, holenduif, houtduif, houtsnip, huiszwaluw, kanoet, kempahaan, keep, kievit, kleine karekiet, kleine plevier, kleine rietgans, kleine strandloper, kluut, kneu, kolgans, koolmees, krakeend, kruisbek, kuifeend, meerkoet, middelste zaagbek, nachtegaal, noordse kwikstaart, oeverloper, oeverpieper, oeverzwaluw, paapje, pimpelmees, pijlstaart, putter, regenwulp, rietgors, rietzanger, ringmus, roodborst, roodborsttapuit, rosse grutto, rotgans, rouwkwikstaart, scholekster, sijs, slobeend, spotvogel, sprinkhaanzanger, staartmees, steenloper, stormmeeuw, tafeleend, tapuit, tjiftjaf, toendrarietgans, tuinfluiter, tureluur, veldleeuwerik, vink, vuurgoudhaan, waterhoen, waterral, watersnip, wintertaling, witgat, witte kwikstaart, wulp, zilverplevier, zwarte mees, zwarte roodstaart, zwarte ruiter, zwartkop. U heeft echter voor deze vogelsoorten geen ontheffing nodig. De trek van grote populaties vogels, vaak meer dan een miljoen exemplaren van de soort, vindt plaats in een zeer brede strook die over Noord-West Europa loopt, de zogenaamde Flyway. De populaties binnen de Flyway worden flywaypopulaties genoemd. Het grootste aantal exemplaren van deze flywaypopulaties doet Nederland dan ook niet aan. Hoewel Nederland onderdeel uitmaakt van deze Flyway en soorten uit de flywaypopulatie over Nederland vliegen is het aandeel exemplaren van de soorten beperkt. Windpark de Slufter op zijn beurt beslaat een relatief klein oppervlak van het Nederlandse grondgebied.

Bij het voorspellen van het aantal potentiële slachtoffers per soort is gebruik gemaakt van klassen die een orde-grootte presenteren omdat een exact aantal slachtoffers niet te voorspellen valt, waarover later meer. Hierbij zijn klassen gebruikt van 1-2, 3-10, 11-50 en 51-100 slachtoffers per jaar. Als voorbeeld worden bij de roodborst 11-50 slachtoffers per jaar verwacht. Ten gunste van de berekening is aangenomen dat de flywaypopulatie 1.000.000 dieren groot is. Hierbij is gebruik gemaakt van de ORNIS norm om te bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de flywaypopulatie in het geding komt.

Deze norm, de 1%-mortaliteitsnorm, stelt dat 1% van de natuurlijke sterfte van de betreffende populatie, als gevolg van het project, de gunstige staat van instandhouding van de betreffende populatie niet in het geding zal brengen. In het geval van de roodborst wordt deze norm bij 5.810 slachtoffers gehaald.

Windpark De Slufter kent potentieel 11-50 slachtoffers per jaar en zit hier dan ook een factor 100 of meer onder. Nemen we hierbij in aanmerking dat het grootste gedeelte van de populatie Nederland niet aandoet en het feit dat windpark De Slufter ver onder de 1% mortaliteitsnorm zit, wordt geconcludeerd dat de gunstige staat van instandhouding van de roodborst niet in het geding komt. Voor de overige soorten geldt eenzelfde redenering, van geen van de betreffende soorten wordt de 1%-mortaliteitsnorm overschreden, van geen van de genoemde soorten komt de gunstige staat van instandhouding in het geding.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

In bovenstaande beoordeling ontbreken de omstandigheden waaronder slachtoffers kunnen vallen. De vogeltrek vindt immers op een dusdanige hoogte plaats dat de turbines geen probleem vormen, de vogels vliegen hier ruim overheen. Bovendien vindt de vogeltrek hoofdzakelijk 's nachts plaats. Slechts onder bijzondere klimatologische omstandigheden zoals mist, regen of tegenwind gaan de vogels lager vliegen en komen ze binnen het bereik van de rotor bladen en turbines. Slechts onder die omstandigheden kunnen vogels slachtoffer worden als gevolg van een aanvaring. Deze omstandigheden doen zich ongeveer 10 nachten per jaar voor. Daarnaast is de kans dat een enkel exemplaar, meer dan één keer windpark De Slufter zal passeren, gegeven het feit dat de soorten over geheel Noordwest Europa trekken, klein. Windpark De Slufter beslaat slechts een klein gedeelte van het Nederlandse deel van de Noordwest Europese flyway. De soorten vliegen daarnaast twee maal per jaar over, en onder bijzondere omstandigheden door het plangebied heen en komen daarmee uiterst incidenteel voor in de omgeving van het plangebied. De sterfttekans van voornoemde soorten is dan ook uitzonderlijk klein. Het is dan ook niet aannemelijk dat er een aanmerkelijke kans bestaat dat er slachtoffers vallen.

Functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen zandhagedis

De verbodsbepalingen worden enkel overtreden als de door dit artikel beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen hun specifieke functie niet meer naar behoren kunnen vervullen. De functionaliteit van deze beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen gaat dan door het uitvoeren van de werkzaamheden achteruit of wordt (volledig) aangetast. De voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen kunnen hierdoor niet meer dezelfde functie aan de beschermde diersoorten bieden als voorheen. Onder bepaalde omstandigheden kan het zelfs zo zijn dat aantasting van een - op zich zelf niet beschermd - gebied deze functionaliteit van de beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats aantast en derhalve leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet.

De zandhagedis is in de omgeving van het plangebied aangetroffen. Er is leefgebied van de soort vastgesteld op korte afstand van het plangebied, nabij turbine 14. Het werkterrein rondom turbine 14 vormt geschikt leefgebied voor de zandhagedis. Het is dan ook aannemelijk dat de soort in het plangebied aanwezig is.

Zonder het nemen van mitigerende maatregelen worden door de werkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de zandhagedis beschadigd, vernield en verstoord.

Om de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de zandhagedis te waarborgen, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 23 tot en met 28 van het als aanvulling bij de aanvraag gevoegde rapport "Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet uitbreiding windturbinepark De Slufter" van 29 augustus 2014.

U stelt de volgende maatregelen voor:

- Werkzaamheden worden uitgevoerd in de periode direct na de winterslaap en voor de ei-afzet. Deze periode loopt globaal van begin april tot en met half mei. Een deskundige op het gebied van de zandhagedis geeft de periode aan waarin de werkzaamheden uitgevoerd gaan worden;
- Indien dit niet mogelijk is, worden de aanwezige exemplaren van de zandhagedis in de aangegeven periode weggevangen en verplaatst naar geschikt leefgebied in de omgeving;
- Het wegvangen van exemplaren van de zandhagedis wordt gerealiseerd door een scherm te plaatsen en binnen dit scherm tussen 9:00 en 12:00 op zonnige dagen met een temperatuur van 12 à 14 graden Celsius te zoeken naar zonnende exemplaren van de soort.

Door de realisatie van werkterrein voor turbine 14, ter hoogte van de Noordzeeboulevard, wordt potentieel leefgebied van de zandhagedis aangetast. Er is dan ook minder leefgebied voor de soort beschikbaar. Echter, het primaire leefgebied van de zandhagedis wordt niet aangetast. De aantasting van het leefgebied als gevolg van de uitvoering van de werkzaamheden zal dan ook zeer beperkt zijn.

Door het uitvoeren van bovenstaande maatregelen wordt voorkomen dat er verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet overtreden worden. Een ontheffing is dan ook niet nodig.

Conclusie zandhagedis

Dit houdt in dat het toegestaan is bovenstaande werkzaamheden zonder ontheffing uit te voeren, mits de in dit besluit genoemde maatregelen worden uitgevoerd. Dit besluit geldt slechts voor de hierboven genoemde soort en beschreven verboden handelingen. Dit besluit geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in dit besluit zelf niet anders is aangegeven. U dient direct contact op te nemen met het bevoegde gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als beoordeeld bij dit besluit noodzakelijk zijn. Als u de maatregelen zoals genoemd in dit besluit niet uitvoert, heeft u (mogelijk) toch ontheffing van de Flora- en faunawet nodig.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Als u toch een ontheffing nodig heeft voor een soort die genoemd is op bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient u voor het verkrijgen van deze ontheffing voor het project een belang, genoemd in de Habitatrichtlijn, aan te tonen. Indien dit belang niet kan worden aangetoond, wordt de aanvraag afgewezen en mag u het project niet uitvoeren. De belangen genoemd in de Habitatrichtlijn zijn:

- de bescherming van flora en fauna.
- de volksgezondheid of openbare veiligheid.
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Daarnaast wijs ik u erop dat als u afwijkt van de maatregelen zoals genoemd in dit besluit, zonder ontheffing of goedkeuring aan te vragen, u zeer waarschijnlijk in overtreding bent van de Flora- en faunawet. Het bevoegde gezag kan dan door bestuursrechtelijke dwang toe te passen de strijdige situatie alsnog beëindigen. Dat kan betekenen dat een last onder dwangsom wordt opgelegd, of dat bestuursdwang wordt toegepast. Ook kunnen strafrechtelijke sancties worden opgelegd. Dit kan in uw geval betekenen dat de werkzaamheden ten behoeve van bovengenoemd project geheel of gedeeltelijk worden stilgelegd totdat weer wordt voldaan aan het bij of krachtens de Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet bepaalde.

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de soorten

Kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, koperwiek, kramsvogel, lepelaar, merel, smient, spreeuw, visdief, wilde eend, zanglijster en zilvermeeuw

De kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, koperwiek, kramsvogel, lepelaar, merel, smient, spreeuw, visdief, wilde eend, zanglijster en de zilvermeeuw zijn in het plangebied aangetroffen. De sterfttekans onder deze soorten is niet uitzonderlijk klein.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 23 tot en met 28 van het als aanvulling bij de aanvraag gevoegde rapport "Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet uitbreiding windturbinepark De Slufter" van 29 augustus 2014. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Ter aanscherping zijn in de ontheffing echter aanvullende maatregelen opgenomen.

Uit de effectbeoordeling komt naar voren dat slechts een beperkt aantal aanvaringslachtoffers onder vogels wordt verwacht. Voor alle soorten wordt een additionele sterfte van minder dan 1% van de natuurlijke mortaliteit verwacht. Daarmee is het potentiële effect dermate klein dat u geen aanleiding ziet aanvullende maatregelen, zoals een stilstandvoorziening, uit te voeren.

Op de eerste Maasvlakte, ten noordoosten van het plangebied de Slufter, broeden enkele kolonies van meeuwen en sterns. Het gaat om enkele duizenden broedparen van de kleine mantelmeeuw, 600 tot 900 broedparen van respectievelijk de zilvermeeuw, kokmeeuw en de visdief. Daarnaast broedt ook een klein deel van de visdieven in het plangebied. De vogels uit de kolonies van de eerste Maasvlakte passeren het plangebied als ze gaan foerageren op de Noordzee. Tijdens het broedseizoen vinden meerdere keren per dag dergelijke voedselvluchten plaats. Buiten het broedseizoen gaat het enkel om slaaptrek. In het plangebied en de directe omgeving hiervan, in de vogelvallei en de kleirijpingsvelden, verblijven 100 tot 200 exemplaren van de lepelaar en honderden exemplaren van de wilde eend. De aanwezige exemplaren van de lepelaar zijn met name afkomstig uit de nabijgelegen broedkolonie Voornes Duin en maken vooral gebruik van de buitendijkse slikken ten zuiden van het plangebied. Tevens zijn er binnendijs maximaal 87 exemplaren van de soort waargenomen in het plangebied. In de schemering passeren de binnendijs verblijvende exemplaren van de lepelaar het plangebied om op de tweede Maasvlakte te foerageren. Op de kleirijpingsvelden verblijven overdag honderden exemplaren van de smient. De soort verblijft 's nachts waarschijnlijk buitendijs op de schorren en daarbij passeren ze het plangebied. De koperwiek, kramsvogel, merel, spreeuw en de zanglijster passeren het plangebied in de Flyway over Nederland. Van deze soorten worden naar schatting 51-100 slachtoffers per soort per jaar verwacht.

De 1% mortaliteitsnorm gaat uit van 1% additionele sterfte als gevolg van het project, bovenop de natuurlijke sterfte. Als de 1% mortaliteitsnorm wordt overschreden, kan dit invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Uit de analyse blijkt dat ten aanzien van de genoemde soorten de gunstige staat van instandhouding behouden blijft (<1% mortaliteit).

Het merendeel van de lepelaars die buiten de broedtijd in Nederland worden waargenomen, zijn exemplaren die horen bij de Nederlandse broedpopulatie. De landelijke populatie vormt 25% van de Europese populatie van de soort. In het plangebied zijn de aanwezige exemplaren van de lepelaar voor een groot deel afkomstig uit het broedgebied Voornes Duin, bestaande uit een populatie van 110 broedparen van de soort. De grootste aantallen waren in het plangebied aanwezig vlak na het broedseizoen. In de Delta waren in 2010 na het broedseizoen 300 tot 600 exemplaren van de lepelaar aanwezig. Hiervan zullen mogelijk twee tot drie exemplaren jaarlijks slachtoffer worden van windpark De Slufter. Hiermee wordt de 1% mortaliteitsnorm niet overschreden.

Echter, gelet op de natuurlijke sterfte cijfers van de lokale en regionale Deltapopulatie, zorgen de extra slachtoffers als gevolg van windpark De Slufter, mogelijk voor een overschrijding van deze norm.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

De visdief broedt in kolonies op de Maasvlakte. De omvang van de lokale populatie betreft 777 broedparen van de soort. Hiervan worden naar schatting acht tot tien exemplaren jaarlijks slachtoffer door een aanvaring met een windturbine in windpark De Slufter. Hiermee wordt de 1% mortaliteitsnorm niet overschreden. De regionale broedpopulatie van de visdief in de Delta kent een globale omvang van 5112 broedparen, dit is een derde tot een kwart van de Nederlandse populatie. Gelet op de natuurlijke sterfte cijfers van de lokale en regionale Deltapopulatie, komen de aantallen slachtoffers in het windpark overeen met de norm van tien exemplaren.

Uitgaande van het feit dat de Bmin variant minder slachtoffers veroorzaakt dan de Bmax variant en uw berekeningen kan, gezien voorgaande overwegingen, op voorhand niet met zekerheid gesteld worden dat de gunstige staat van instandhouding van de lepelaar en de visdief niet in het geding komt. U dient dan ook het aantal aanvaringslachtoffers onder de lepelaar en de visdief te monitoren gedurende een periode van 5 jaar na de start van de exploitatie van het windpark. Als blijkt dat het aantal slachtoffers onder met name de lepelaar en de visdief hoger blijkt te liggen dan ingeschat, dient u mogelijk aanvullende maatregelen te treffen om het aantal slachtoffers terug te dringen. U dient dan ook jaarlijks een monitoringsrapport aan te leveren waaruit het aantal aanvaringslachtoffers onder de lepelaar en de visdief moet blijken. Indien de aantallen uw inschattingen overstijgen, dient u aanvullende mitigerende maatregelen voor te stellen en ter toetsing voor te leggen aan het bevoegde gezag.

De gunstige staat van instandhouding van de kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, koperwiek, kramsvogel, lepelaar, merel, smient, spreeuw, visdief, wilde eend, zanglijster en de zilvermeeuw komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Rugstreepad

De rugstreepad is in de omgeving van het plangebied aangetroffen. De soort is op de Hartelstrook, Vogelvallei en bij het slufterbassin vastgesteld. Dijklichamen zijn bekende overwinteringslocaties van de rugstreepad. Door de aanwezigheid van geschikt habitat van de rugstreepad in het plangebied en de waarnemingen van de soort in de directe omgeving, is het aannemelijk dat de rugstreepad in het plangebied voorkomt. De plangebied heeft een functie als overwinteringsgebied van de rugstreepad. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de rugstreepad worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 23 tot en met 28 van het als aanvulling bij de aanvraag gevoegde rapport "Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet uitbreiding windturbinepark De Slufter" van 29 augustus 2014. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Door de realisatie van werkterreinen om de vervanging van de huidige windturbines mogelijk te maken wordt naar schatting 8.000 vierkante meter potentieel overwinteringshabitat van de rugstreepad ongeschikt gemaakt. Echter, de aantasting van 8.000 vierkante meter potentieel overwinteringshabitat van de rugstreepad betreft een tijdelijke aantasting. De permanente aantasting in de vorm van funderingen van de turbines beslaat ongeveer 150 vierkante meter. De Maasvlakte biedt tal van overwinteringsmogelijkheden voor de rugstreepad. Naast het dijkwal is volop zand aanwezig waarin de rugstreepad zich in kan graven. Tevens beschikt een nabijgelegen compensatiegebied over overwinteringsmogelijkheden voor de soort in de vorm van hopen stenen en zand. Er zijn dan ook voldoende alternatieven voor de rugstreepad in de directe omgeving beschikbaar. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de rugstreepad blijft daarmee behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de bouwwerkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de rugstreepad verstoord. Immers, de rugstreepad wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de rugstreepad derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de rugstreepad wel in de omgeving aanwezig blijft, komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

De gunstige staat van instandhouding van de rugstreepad komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen: 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid', 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

Voor soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Habitatrichtlijn. Het door u aangevraagde belang 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' is niet genoemd in de Habitatrichtlijn. Het belang genoemd in artikel 2, derde lid, aanhef en onder j, van het Vrijstellingsbesluit kan in dit geval echter wel aan de ontheffingverlening ten grondslag liggen, er is immers geen sprake van versterking die afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. De door u aangedragen belangen 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' zijn niet genoemd in de Vogelrichtlijn. De aanvraag is daarom, voor wat betreft vogels, uitsluitend beoordeeld op grond van de belangen 'de bescherming van flora en fauna' en 'de volksgezondheid of openbare veiligheid'.

Het doel van het project is het bouwen en het exploiteren van windturbines ten einde elektriciteit op te wekken uit wind, een hernieuwbare bron van energie. Europa heeft als doelstelling vastgesteld om 20% van het energieverbruik in 2020 te leveren uit hernieuwbare bronnen. Voor Nederland geldt de bindende doelstelling van 14% als streefcijfer voor het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in 2020. Voor windenergie is daarbij een doelstelling gesteld welke neerkomt op de realisatie van 6.000 Megawatt op land.

Er is sprake van klimaatverandering. De activiteiten van de mens zijn één van de belangrijkste oorzaken hiervoor door onder meer de uitstoot van broeikasgassen. De productie van duurzame energie met windturbines heeft als eerste invloed op het klimaat, omdat energie opgewekt met fossiele brandstoffen wordt vermeden. Hiermee worden broeikasgasemissies voorkomen, hetgeen een beperkend effect heeft op de door de mens veroorzaakte klimaatveranderingen.

Flora en fauna

Klimaatverandering heeft een grote invloed op flora en fauna doordat directe veranderingen optreden in de leefomgeving van flora en fauna. Er treedt een verandering in de klimatologische omstandigheden op, maar ook in de voedselketen. Voor koudeminnende soorten worden de leefomstandigheden in Nederland ongunstiger, waardoor ze in aantal achteruitgaan. Voor warmteminnende soorten wordt Nederland daarentegen gunstiger. Deze soorten zullen in aantal toenemen. Verwachte effecten en waargenomen ontwikkelingen betreffen niet alleen een verschuiving in de aanwezigheid van soorten, maar ook verlies aan biodiversiteit onder soorten die zich niet tijdig kunnen aanpassen aan de verandering in de leefomgeving, de optredende extremen of de verandering in het ecosysteem.

Openbare veiligheid en volksgezondheid

Klimaatverandering beïnvloedt het watersysteem. Dit leidt tot diverse bedreigingen voor de openbare veiligheid. De potentiële gevolgen zijn van invloed op veiligheid tegen overstromen, zoetwatervoorziening en de elektriciteitsvoorziening. Ten gevolge van klimaatverandering is sprake van zeespiegelstijging. Enerzijds door een opwarming van de gemiddelde temperatuur van de oceanen en anderzijds door het afsmelten van grote ijsmassa's. Aangezien bijna 60% van Nederland gevoelig is voor overstromingen vanuit zee of rivieren, leidt klimaatverandering tot een verhoogd risico op overstroming.

Klimaatverandering is van invloed op de volksgezondheid. Deze invloed is overwegend negatief, met uitzondering van een afname van wintersterfte. Deze negatieve invloed is het gevolg van frequente optreden van weersextremen, de toename van het risico op overstroming en de toename van vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën ten gevolge van verandering van het regionale klimaat. Een toename en vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën en hiermee verbonden infecties en ziekte- en sterftegevallen ten gevolge van de gewijzigde regionale klimatologische omstandigheden treedt naar verwachting op.

Klimaatverandering vormt een bedreiging voor de zoetwatervoorziening in Nederland en daarmee de voedselproductie. De beschikbaarheid van voldoende zoet water en voedsel zijn van belang voor de openbare veiligheid en de volksgezondheid gezien het grote belang voor het functioneren van de samenleving. De bedreiging van de zoetwatervoorziening in Nederland volgt uit zeespiegelstijging en droogte. Deze combinatie kan leiden tot verzilting en problemen met de zoetwatervoorziening. Daar komt bij dat de flexibiliteit in de huidige zoetwatervoorziening beperkt is en bij een toenemende temperatuurstijging en groeiende neerslagtekorten op de termijn van 2050 tot problemen kan leiden.

Een belangrijk deel van de huidige elektriciteitsvoorziening wordt geleverd door elektriciteitscentrales die voor hun productie afhankelijk zijn van koeling door middel van koelwater uit de grote rivieren. Ten gevolge van klimaatverandering zal de beschikbaarheid van koelwater en daarmee de elektriciteitsproductie en derhalve de energievoorzieningszekerheid in bepaalde perioden sterk afnemen. Dit wordt nu reeds waargenomen. De oorzaken hiervoor zijn gelegen in hogere watertemperaturen in zijn algemeenheid waardoor minder koelwater mag worden geloosd vanwege waterkwaliteit en ecologische effecten, maar specifiek gedurende hittegolven welke meer frequent worden verwacht.

Door koelwaterbeperkingen neemt de beschikbare capaciteit van de elektriciteitsvoorziening af. De bestendigheid van elektriciteitsvoorziening is in het belang van de openbare veiligheid vanwege de vitale rol in het maatschappelijk functioneren van allerlei maatschappelijke voorzieningen en instellingen. Daarnaast is het belang van hernieuwbare energie gelegen in het versterken van de energievoorziening aangezien deze productietechnologie niet afhankelijk is van de beschikbaarheid van koelwater en de mogelijkheid dit te lozen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Dwingende redenen van groot openbaar belang

De gevolgen van klimaatverandering raken de gewasteelt, visserij en de kwaliteit van wateren. Schade kan ontstaan, en ontstaat reeds, als effect van de gevolgen van klimaatverandering.

De teelt van gewassen is, voor wat betreft de akkerbouw, afhankelijk van de klimatologische omstandigheden en het watersysteem. Klimaatverandering beïnvloedt beide. De effecten hiervan leiden tot schade aan gewassen door weersextremen, drogere zomer en lange droge periodes waardoor de beschikbaarheid van zoetwater afneemt, toenemend risico op ziekten en plagen en verzilting ten gevolge van een hogere zeespiegel.

De stijging van de temperatuur van het water, onder meer de binnenwateren als het IJsselmeer op zichzelf, en de kwaliteitsverandering ten gevolge hiervan kunnen een negatief effect hebben op de visstand en daarmee schade veroorzaken aan de visserij. Jaarlijks wordt bepaald of gevestigd mag worden. Als gevolg van klimaatverandering wordt visserij stilgelegd. Dit treft de voedselvoorziening. Door het inperken van klimaatverandering is een positieve invloed op de wateren te verwachten.

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat de belangen 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid', 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd zijn om de negatieve effecten op de kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, koperwiek, kramsvogel, lepelaar, merel, smient, spreeuw, visdief, wilde eend, zanglijster, zilvermeeuw en de rugstreeppad, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Andere bevredigende oplossing

Het Rijk heeft voor windenergie op land een doelstelling geformuleerd. In het Energieakkoord is aangegeven dat in 2020 6.000 MW aan windenergie moet worden gerealiseerd. Het plaatsen van windturbines zal in Nederland op alle locaties leiden tot verstoring, doden en verwonden van beschermde diersoorten. De gekozen locatie voor windpark De Slufter is reeds jarenlang als windturbinepark in gebruik. De effecten op flora en fauna van het plaatsen van nieuwe en grotere turbines op deze locatie zijn dan ook kleiner dan op een locatie waar nog geen turbines aanwezig zijn. Het project is dan ook locatie gebonden. Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Uit de aanvraag blijkt dat er twee mogelijke varianten windturbines wordt overwogen, namelijk de Bmin en de Bmax varianten. Er is hierbij geen keuze gemaakt welk type gebruikt gaat worden voor windpark De Slufter. Deze types verschillen onderling in ashoogte en rotordiameter. Uit de aangeleverde gegevens blijkt dat de Bmin variant minder slachtoffers veroorzaakt onder vogels. In het kader van deze afweging wordt gesteld dat de Bmin variant in dit geval het best mogelijke ecologische alternatief vormt.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
27 november 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0134

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

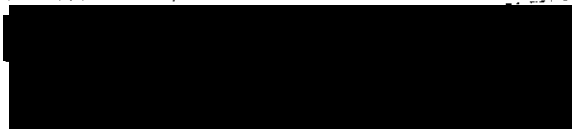
Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie, het briefkenmerk en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie en het briefkenmerk in de rechter kantlijn van deze brief.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van heer [REDACTED] op 10 april 2014, namens Nuon Wind Development B.V. en de aanvullingen hierop van 2 september 2014, 4 september 2014, 9 december 2014, 1 juli 2015 en 13 november 2015

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken hierbij aan:

Naam: Nuon Wind Development B.V. (hierna: ontheffinghouder)
Adres: Postbus 41.920
Postcode en woonplaats: 1009 DC AMSTERDAM

Ontheffing voor het tijdvak van: 1 januari 2018 tot en met 31 december 2042

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het doden en verwonden van de kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*), kokmeeuw (*Larus ridibundus*), koperwiek (*Turdus iliacus*), kramsvogel (*Turdus pilaris*), lepelaar (*Platalea leucorodia*), merel (*Turdus merula*), smient (*Anas penelope*), spreeuw (*Sturnus vulgaris*), visdief (*Sterna hirundo*), wilde eend (*Anas platyhynchos*), zanglijster (*Turdus philomelos*) en de zilvermeeuw (*Larus argentatus*), alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen en verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de rugstreeppad (*Bufo calamita*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Windpark De Slufter', gelegen op de Slufter, het zuid-westelijke deel van de Maasvlakte, één en ander zoals is weergegeven in figuur 1.1 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet uitbreiding windturbinepark De Slufter" van 29 augustus 2014. Deze ontheffing ziet alleen toe op het realiseren van de Bmin variant.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuillevredering tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar het bevoegde gezag te zenden.

Specifieke voorschriften

7. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven op de pagina's 23 tot en met 28 van het als aanvulling bij de aanvraag gevoegde rapport "Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet uitbreiding windturbinepark De Slufter" van 29 augustus 2014 (bijlage 2 bij dit besluit).
8. De te plaatsen windturbines dienen van het type Bmin te zijn, met een hogere ashoogte en een kleinere rotordiameter.
9. U dient het effect van de exploitatie van de windturbines op de lepelaar en de visdief te monitoren. De monitoring dient toe te zien op het bepalen van het daadwerkelijke aantal slachtoffers. Deze monitoring dient te worden uitgevoerd tijdens de broedperiode en tijdens de trekperiode. U dient de resultaten van de monitoring ter beoordeling aan het bevoegde gezag aan te bieden.
10. Indien de resultaten uit de monitoring aanleiding geven tot het nemen van mitigerende maatregelen, dient u een mitigatieplan op te stellen en deze ter goedkeuring aan het bevoegde gezag aan te bieden.
11. In aanvulling op het voorgaande geldt dat u hiertoe een concreet monitoringsvoorstel dient uit te werken. Dit voorstel dient u uiterlijk zes maanden voorafgaand aan ingebruikname van de eerste turbines ter goedkeuring aan het bevoegde gezag aan te bieden.

Overige voorschriften

12. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige² op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
13. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
14. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
15. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.

---

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

16. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, 27 november 2015

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze

Margo Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

4. AANVRAAG ONTHEFFING FLORA EN FAUNAWET

4.1. Inleiding

De fysieke ingreep op de locatie voor de plaatsing van nieuwe turbines en het gebruik van de nieuwe turbines leidt mogelijk tot het verstoren en/of doden van beschermde soorten.

Door Bureau Waardenburg is middels een veld- en bureaustudie bepaald welke beschermde soorten aanwezig zijn in het plangebied én kunnen worden verstoord en/of gedood. Het veldonderzoek is gestart in het voorjaar van 2012 en heeft tot september 2012 plaatsgevonden. In 2013 is nog een aantal bezoeken aan de planlocatie gebracht. In de bureaustudie is verschil gemaakt tussen de aanlegfase en de gebruiksfase. De resultaten zijn opgenomen in respectievelijk bijlage II en III van deze aanvraag.

4.2. Zorgvuldig handelen

Om de effecten tijdens de aanleg- en gebruiksfase voor flora- en fauna te beperken zijn en worden verschillende maatregelen genomen.

Voorkómen barrièrewerking

Tijdens de initiatiefase van het project zijn meerdere varianten onderzocht. Daarbij is de variant met meerdere oostelijke turbines afgevalen vanwege de grotere nadelige gevolgen voor vogels. Plaatsing van meer oostelijke turbines zou leiden tot een mogelijke barrière werking en een groter aantal aanvaringslachtoffers. Vogels hebben door de nu gekozen variant meer en alternatieve mogelijkheden om zich te verplaatsen tussen de Vogelvallei/Maasvlakte en de foerageer- en rustgebieden in de Voordelta.

Ondergrondse kabels

Alle noodzakelijke kabels tussen de turbines en de aansluiting op de transformatorstations worden ondergronds gelegd. Bij ondergrondse kabels treden geen aanvaringslachtoffers onder vogels en vleermuizen op.

Maatregelen aanlegfase

In de quickscan aanlegfase en onderstaand wordt uitgebreid toegelicht welke maatregelen worden genomen tijdens de aanlegfase van het park de effecten en daarmee overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet te voorkomen. In het nog op te stellen Ecologisch Werkprotocol worden de maatregelen verder uitgewerkt.

Groot vermogen per turbine

Doelstelling van het project is meer elektriciteit op te wekken op deze locatie zonder afbreuk te doen aan de omgeving waar het andere belangen raakt zoals flora en fauna. Door de locatie beter in te vullen en door technologische vooruitgang is het mogelijk met minder turbines een groter totaal (elektrisch) vermogen te realiseren, waardoor de ecologische effecten op de omgeving relatief beperkt zijn. Hiermee wordt invulling gegeven aan de nationale doelstelling windenergie.

4.3. Aanlegfase

4.3.1. Quickscan aanlegfase

Voor de aanlegfase, de sloop van de bestaande windturbines en de bouw van de nieuwe turbines, is een ecologische quickscan uitgevoerd. De ecologische quickscan van de aanlegfase is toegevoegd in bijlage II. Uit de ecologische quickscan worden de volgende conclusies getrokken:

- vervanging van de windturbines in het noordoosten van de Slufterdijk nabij de Hartelstrook kan leiden tot overtreding van artikel 9 en 11 van de Ff-wet: opzettelijk verontrusten van vaste verblijfplaatsen en per ongeluk doden van overwinterende dieren van de rugstreeppad (strikt beschermd). Overtreding van de verbodsbepalingen moet worden voorkomen;
- plaatsing van een windturbine langs de Noordzeboulevard ten oosten van De Slufter kan leiden tot overtreding van artikel 9, 11 en 12 van de Ff-wet: opzettelijk verontrusten van vaste verblijfplaatsen en per ongeluk doden van rustende dieren en/of eieren van de zandhagedis (strikt beschermd). Overtreding van de verbodsbepalingen moet worden voorkomen;
- vervanging van de windturbines op de Slufterdijk kan leiden tot overtreding van artikel 11 en 12 van de Ff-wet: opzettelijk verontrusten van nestplaatsen van broedvogels (strikt beschermd) en hun eieren. Overtreding van verbodsbepaling moet worden voorkomen;
- ten aanzien van overige beschermde soorten planten, ongewervelde dieren, vissen, zoogdieren, amfibieën en reptielen worden geen verbodsbepalingen overtreden. Een ontheffing is voor deze soorten niet nodig.

Door het nemen van aanvullende maatregelen worden overtredingen van de verbodsbepalingen ten aanzien van de rugstreeppad, zandhagedis en nestplaatsen van broedvogels en hun eieren voorkomen. De eventueel te treffen maatregelen zijn in de volgende paragraaf verder uitgewerkt.

4.3.2. Aanvullende maatregelen, die worden uitgevoerd

De volgende maatregelen maken integraal onderdeel uit van het projectplan. Afhankelijk van de uiteindelijke uitvoering van de werkzaamheden en locatie van de windturbines worden de volgende aanvullende maatregelen getroffen waardoor een overtreding van een verbodsbepaling wordt voorkomen. Een ontheffing is daarom niet benodigd en wordt daarom niet aangevraagd. Een exact uitvoeringsplan wordt opgesteld als integraal onderdeel van het uitvoeringsplan/ bouwplan van de turbines. Voordat met de realisatie van de windturbines wordt begonnen, wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld. In dit werkplan wordt beschreven op welke wijze ervoor wordt gezorgd dat tijdens de realisatie van de turbines geen verstoring plaatsvindt. In dit plan zullen op zijn minst de volgende aspecten worden meegenomen:

- ecologische veldinspecties van de exacte bouwlocaties voordat de bouw start. Tijdens deze veldinspecties wordt beoordeeld of op de exacte bouwlocaties daadwerkelijk sprake is van de aanwezigheid van de beschermde soorten;
- indien sprake is van de aanwezigheid van beschermde soorten worden maatregelen getroffen om verstoring van deze soorten te voorkomen;
- voordat de bouwwerkzaamheden starten worden in samenwerking met een ecooloog de bouwlocaties buiten het broedseizoen ongeschikt gemaakt voor het vestigen van broedvogels, dit betreft onder andere het maaien van ruigvegetaties en struweel op en rond de bouwlocaties;

- tijdens de bouwwerkzaamheden wordt op regelmatige basis in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van rugstreepadden, zandhagedissen en broedende of nestelende vogels door een ecooloog;
- indien tijdens deze veldcontroles alsnog beschermde soorten worden aangetroffen wordt door de deskundige aangegeven of maatregelen kunnen worden getroffen om verstoring alsnog te voorkomen (zie ook hieronder). In het uiterste geval worden de werkzaamheden op die locatie tijdelijk stilgelegd (dit hangt af van de soort en zijn specifieke verstoringsgevoeligheid en de afstand tot de werkzaamheden).

Rugstreepad

Effecten op de rugstreepad zijn te voorkomen door de werkzaamheden buiten de trek- en overwinteringsperioden van deze soort uit te voeren. De trek- en overwinteringsperioden van de rugstreepad lopen globaal van september tot en met april.

Indien dit niet mogelijk is, worden alle aanwezige individuen voor aanvang van de werkzaamheden weggevangen (in maart/april of september/oktober) en verplaatst naar geschikt leefgebied in de omgeving, zodat alsnog in deze periode kan worden gewerkt. Ook deze werkzaamheden worden opgenomen in het hierboven genoemde werkprotocol. Werkzaamheden ten behoeve van de realisatie worden niet gestart voordat veldinspecties hebben plaatsgevonden en de benodigde maatregelen zijn genomen.

Zandhagedis

Het is nog niet duidelijk of de nieuwe windturbines daadwerkelijk in of nabij het leefgebied van de zandhagedis worden geplaatst. Als de windturbines daadwerkelijk in of nabij het leefgebied worden geplaatst, dan kunnen effecten worden voorkomen door de werkzaamheden buiten de voortplantings- en overwinteringsperiode uit te voeren. De voortplantingsperiode loopt globaal van april tot en met juni. De overwinteringsperiode loopt van oktober tot en met februari.

Indien werken buiten deze perioden niet mogelijk is, worden aanwezige individuen voor de aanvang van de werkzaamheden weggevangen (in maart/april of augustus/september). Deze individuele soorten dienen dan verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving. Ook deze werkzaamheden worden opgenomen in het hierboven genoemde werkprotocol. Werkzaamheden ten behoeve van de realisatie worden niet gestart voor veldinspecties hebben plaatsgevonden en de benodigde maatregelen zijn genomen.

Broedvogels

Tijdens de werkzaamheden dient verstoring van broedvogels en vernietiging van de nesten en eieren te worden voorkomen. Verstoring kan voorkomen worden door buiten het broedseizoen te werken. Het broedseizoen kan per soort verschillen, maar loopt globaal van half maart tot en met half augustus.

Indien de werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden uitgevoerd, wordt pas gestart met de werkzaamheden indien geen broedvogels aanwezig zijn. Deze aanwezigheid wordt voorkomen door ervoor te zorgen dat broedvogels zich niet in het gebied gaan nestelen door het gebied ongeschikt te maken. Het ongeschikt maken van het gebied voor broedvogels vindt plaats door het maaien of geheel verwijderen van de aanwezige vegetatie.

Omdat slechts bovenop de dam wordt gewerkt, is alleen sprake van (mogelijke) verstoring van vogels die hier in struweel of op de grond broeden, te weten: graspieper, kneu, witte kwikstaart en ekster. Andere soorten, zoals de kluut, broeden beneden in het bassin of in de verderop gelegen kleirijpingsvelden en Vogelvallei. Verstoring van deze soorten in de bouwfase is vanwege de afstand tot de werkzaamheden uitgesloten.

4.4. Gebruiksfase

Tijdens de gebruiksfase is het mogelijk dat vogels en vleermuizen gewond raken of omkomen als gevolg van een aanvaring met één van de turbines. In het kader van de Ff-wet is onderzocht of sprake kan zijn van meer dan incidentele (voorzienbare) sterfte, waarvoor een ontheffing ingevolge artikel 9 van de Ff-wet vereist is.

Het ecologische onderzoek van de gebruiksfase is toegevoegd in bijlage III.

4.4.1. Resultaten onderzoek gebruiksfase

Vleermuizen

Uit het ecologisch onderzoek van Bureau Waardenburg blijkt dat het projectgebied niet van bijzondere betekenis is voor vleermuizen. Wel zijn in het gebied kleine aantallen vleermuizen waargenomen. Slachtoffers worden dan ook niet verwacht, maar niet kan worden uitgesloten dat incidenteel (minder dan één per jaar per soort voor het hele windturbinepark) slachtoffers vallen.

Ook tijdens de jaarlijkse Havenscans (meest recent gepubliceerd door Grutters en anderen in 2012 en 2013) wordt opgemerkt dat de Maasvlakte niet van betekenis is voor vleermuizen (weinig geschikte bebouwing voor verblijfplaatsen, geen oude bomen voor verblijfplaatsen). Er worden, zoals overal in Nederland, wel lage aantallen foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen en lage aantallen ruige dwergvleermuizen in het najaar wanneer deze laatste soort tijdens de trek ook de Maasvlakte kan passeren. Binnen het plangebied van windpark De Slufter zijn geen bebouwing of bomen aanwezig, waarin vleermuizen een verblijfplaats kunnen hebben. Ook zijn in het gebied geen vaste foerageroutes aanwezig. Het onderzoek door Grutters en anderen in 2011 en 2012 is uitgevoerd volgens de geldende protocollen en met batdetectors en deze onderzoeken op de Maasvlakte en in de omgeving Europoort zijn representatief voor het plangebied De Slufter. Uit deze bronnen is duidelijk dat De Slufter niet van bijzondere betekenis is voor vleermuizen; lage aantallen gewone dwergvleermuizen en incidenteel ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger; de laatstgenoemde vier soorten alleen tijdens trek of toevallige passage. De effectbepaling (hoofdstuk 4.1 van bijlage III) geeft onderbouwing waarom sprake zal zijn van incidentele slachtoffers (<één exemplaar per soort op jaarbasis voor het hele windpark). Hierbij is nadrukkelijk gebruik gemaakt van bestaande kennis over vleermuizen en windturbines, onder andere verzameld tijdens het door Agent-schap NL (nu RvO) gefinancierd landelijk onderzoek uitgevoerd door Bureau Waardenburg en de Zoogdierverseniging (samenvatting gepubliceerd in tijdschrift Toets nummer 2 in 2014) en andere onderzoeken door Bureau Waardenburg uitgevoerd, bijvoorbeeld in windpark Sabinapolder. Op basis van informatie uit voornoemde bronnen, uitgebreide buitenlandse literatuur over het onderwerp en op basis van landschapkenmerken is het deskundigenoordeel van Bureau Waardenburg dat het plangebied geen bijzondere betekenis heeft voor vleermuizen. Op grond van voorgaande is geen sprake van overtreding van een verbodsbepaling van de Flora- en faunawet en is derhalve geen aanleiding voor het aanvragen van een ontheffing.

De instandhouding van de lokale, regionale en of de landelijke populaties is vanzelfsprekend niet in het geding.

Vogels

Bureau Waardenburg heeft onderzocht van welke vogelsoorten aanvaringslachtoffers verwacht worden. Daarbij zijn de vogelsoorten stapsgewijs geselecteerd en beoordeeld, zoals toegelicht in het ecologisch onderzoek.

De resultaten voor sterfte onder vogels zijn:

- voor een groot aantal soorten worden ten gevolge van het gehele windpark geen aanvaringslachtoffers verwacht. Er kan niet uitgesloten worden dat incidenteel een slachtoffer optreedt of dit gebeurt en van welke soort het slachtoffer is, is onvoorzienbaar. Bureau Waardenburg heeft voor deze categorie soorten berekend dat er jaarlijks per soort minder dan één vogel slachtoffer kan worden van een aanvaring in het gehele windpark. Dit is een verwaarloosbaar klein effect en wordt beschouwd als incident (onvoorzienbare additionele sterfte);
- voor de Iepelaar en wilde eend is berekend, dat voor het gehele windpark jaarlijks ongeveer twee à drie vogels slachtoffer kunnen worden van een aanvaring met een windturbine in windpark De Slufter. Voor de smient, kokmeeuw en visdief is voor het gehele windpark berekend, dat jaarlijks ongeveer tien vogels slachtoffer kunnen worden van een aanvaring. Voor de zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw gaat het jaarlijks om enkele tientallen slachtoffers in windpark De Slufter. Voor deze soorten is een additionele sterfte voorzienbaar (meer dan één exemplaar per jaar);
- voor vogels op seizoenstrek (vogels die geen binding hebben met het gebied) worden op jaarbasis naar schatting in totaal enkele honderden aanvaringslachtoffers verwacht. Het gaat om een groot aantal verschillende soorten. Voor enkele algemene soorten, die in zeer grote aantallen het plangebied passeren, zoals bijvoorbeeld lijsters, worden op jaarbasis per soort enkele tot een tiental vogels slachtoffer van een aanvaring. Voor deze soorten is een additionele sterfte voorzienbaar (meer dan een exemplaar per jaar). Voor schaarse soorten, die in kleine aantallen het plangebied passeren, zoals roerdomp, kwartel en ransuil wordt jaarlijks minder dan één individu slachtoffer van een aanvaring. Dit is te beschouwen als incident; of er een slachtoffer valt is onvoorzienbaar;
- van alle soorten waarvoor de additionele sterfte door de windturbines meer dan één exemplaar per jaar bedraagt en dus voorzienbaar is, bedraagt deze sterfte met zekerheid minder dan 1 % van de jaarlijkse natuurlijke sterfte. In totaal gaat het om 120 soorten, zie bijlage III en paragraaf 1.2. Deze additionele sterfte mag daarom als een kleine hoeveelheid gezien worden en heeft met zekerheid geen gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding van de betrokken populaties van deze soorten. Voor de meeuwen en de visdief is tevens gekeken naar de effecten op de regionale broedpopulaties in de Delta. De additionele sterfte en de gunstige staat van instandhouding van de populaties zijn met zekerheid niet in het geding.

De additionele sterfte van vogels is zeer beperkt en de gunstige staat van instandhouding is niet in het geding.

4.4.2. Conclusie

Vleermuizenlachtoffers worden niet verwacht. Desondanks kan niet worden uitgesloten dat er incidenteel (minder dan een per jaar per soort voor het hele windturbinepark) een slachtoffer valt. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken lokale, regionale en/of de landelijke populaties is derhalve niet in gevaar en komt niet in het geding. Een ontheffing is niet benodigd omdat sprake is van hooguit incidentele sterfte die onvoorzienbaar is. Hierdoor wordt artikel 9 van de Ff-wet niet overtreden.

Voor vogels geldt dat voor 120 soorten additionele sterfte van één exemplaar of meer op jaarbasis niet is uit te sluiten. Voor deze soorten is de additionele sterfte voorzienbaar en wordt een ontheffing van artikel 9 van de Ff-wet aangevraagd. Aangezien geen grote aantallen slachtoffers van schaarse soorten worden voorzien en voor alle soorten de additionele sterfte onder 1 % van de natuurlijke sterfte blijft, komt de gunstige staat van instandhouding met zekerheid niet in gevaar.

Meldingsformulier start werkzaamheden

Ontheffing Flora- en faunawet, artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c

Gegevens

Aanvraagnummer FF/75C/2014/0134
Project Windpark De Slufter
Ontheffingsperiode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2042
Naam Nuon Wind Development B.V.
Adres heer [REDACTED]
Postbus 41.920
Woonplaats 1009 DC AMSTERDAM

Gegevens werkzaamheden

Contactpersoon uitvoering werkzaamheden .....

Telefoonnummer (vast) .....

Telefoonnummer (mobiel) .....

Locatie(s) werkzaamheden .....

.....

.....

.....

.....

.....

Datum start werkzaamheden .....

Overzicht planning werkzaamheden .....

.....

.....

.....

.....

.....

***Dit formulier dient zodra de aanvang van de werkzaamheden bekend is
te worden ingediend bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland!***

Retouradres

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland
Postbus 19530
2500 CM Den Haag
Fax: 070-3786139
Email : ffwet@rvo.nl